

ДОСВІД З ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ РОБОТИ

УДК 616.89-008.441.3:378.147

DOI 10.11603/me.2414-5998.2018.4.9008

І. Д. Спіріна, С. В. Рокутов, Є. С. Феденко, А. В. Шорніков, Р. М. Тимофєєв

ДЗ “Дніпропетровська медична академія МОЗ України”, м. Дніпро

ОПТИМІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ
“ПСИХІАТРІЯ. НАРКОЛОГІЯ” В СУЧАСНИХ УМОВАХ

I. D. Spirina, S.V. Rokutov, E. S. Fedenko, A. V. Shornikov, R. M. Tymofieiev

Dnipropetrovsk Medical Academy, Dnipro

TEACHING PROCESS OPTIMIZATION OF PSYCHIATRY. NARCOLOGY
DISCIPLINE IN MODERN CONDITIONS

Мета роботи – аналіз методів та засобів навчання, направлених на оптимізацію викладання дисципліни “Психіатрія. Наркологія” на кафедрі психіатрії, загальної та медичної психології Державного закладу “Дніпропетровська медична академія Міністерства охорони здоров’я України”.

Основна частина. Враховуючи розповсюдженість психічних розладів в Україні та світі, постала необхідність змінити ставлення у студентів медичних вузів до проблем, якими десятиліттями займалися лише лікарі-психіатри. Для підвищення якості освіти, інтересу до предмета, а також задля розвитку у студентів нестандартного, творчого мислення на кафедрі психіатрії, загальної та медичної психології ДЗ “ДМА” широко застосовуються такі завдання, як кросворди, кейси, в тому числі і відео-кейси, рольові ігри. Для оцінки ефективності запропонованих форм оцінки знань студентів було розроблено уніфікований опитувальник. Для виключення суб’єктивності при оцінці цих знань, а також для оптимізації і стандартизації роботи викладачів, введена багаторівнева система навчання і оцінювання, яка заснована на так званих “рівнях навчання” за В. П. Беспальком.

Висновок. Постійне вдосконалення процесу викладання дозволяє поглиблювати знання майбутніх лікарів з дисципліни “Психіатрія. Наркологія”.

Ключові слова: студенти; навчальний процес; психіатрія; наркологія; інноваційні методи навчання.

The aim of the work – to analyze the methods and means of training aimed at optimizing the teaching of the discipline of Psychiatry. Narcology at the Department of Psychiatry, General and Medical Psychology, Dnipropetrovsk Medical Academy.

The main body. Taking into account that Ukraine has occupied the leading place in the number of mental disorders in Europe for several years, it became necessary to change the attitude of the students of medical universities to the problems that for decades were engaged only by psychiatrists. For improving the quality of education, interest in the subject being studied, as well as for the development of non-standard, creative thinking students at the Department of Psychiatry, General and Medical Psychology of Dnipropetrovsk Medical Academy widely apply such tasks as crossword, cases, including video cases, role-playing games, as well as to determine the effectiveness of the proposed forms of assessment of student knowledge, a unified questionnaire was developed. In order to exclude subjectivity in the evaluation of these nobles, as well as to optimize and standardize the work of teachers, a multilevel system of training and evaluation was introduced that is based on the so-called “levels of learning” by V. P. Bepalko.

Conclusion. Continuous and unceasing improvement of the teaching process at the Department of Psychiatry, General and Medical Psychology of Dnipropetrovsk Medical Academy allows to deepen the knowledge of future specialists in the discipline of Psychiatry. Narcology.

Key words: students; educational process; psychiatry; narcology; innovative teaching methods.

Вступ. На сьогодні в Україні 1,2 млн жителів, а це більш ніж 3 % населення, страждають від психічних розладів. За оцінками спеціалістів, від різноманітних психічних розладів страждає кожен третій українець [1]. За прогнозами Всесвітньої організації охорони здоров’я, до 2020 р. психічні розлади ввійдуть у першу п’ятірку хвороб, що переважають за кількістю людських трудовитрат, залишивши позаду навіть серцево-судинні захворювання [2]. Лікар загальної практики повинен вчасно розпіз-

нати психічну патологію та скерувати хворого до кваліфікованого фахівця або, в разі необхідності, самостійно надати невідкладну допомогу хворим психіатричного профілю.

Мета роботи. В сучасних умовах реформування медицини пріоритет надається формуванню у майбутніх лікарів компетентності відповідно до освітньо-професійних програм та освітньо-кваліфікаційних характеристик. Відомо, що існує тісний кореляційний зв’язок між поліпшенням якості надання медичної допомоги населенню та вдоскона-

© І. Д. Спіріна, С. В. Рокутов, Є. С. Феденко та ін.

ленням підходів до викладання на кафедрах вищих медичних навчальних закладів. Саме це обумовлює необхідність пошуку нових навчальних технологій.

Основна частина. Відповідно до існуючих робочих програм та навчальних планів, на викладання дисципліни “Психіатрія. Наркологія” на кафедрі психіатрії, загальної та медичної психології ДЗ “ДМА” для студентів 4 курсу медичних факультетів виділяється 105 годин: на семінарські заняття відводиться 10 годин (9,5 %), на практичні заняття – 40 годин (38 %), на викладання лекційного матеріалу – 20 годин (19 %) і 35 годин (33,5 %) відводиться на самостійну роботу студентів. Такий розподіл дозволяє дещо в стислій формі охопити всі загальні розділи – предмет, завдання та методи психіатричного дослідження, загальні принципи лікування, загальну психопатологію і нозологічну психіатрію. Збільшення значення індивідуальної роботи потребує інтенсифікації викладання навчального матеріалу викладачами кафедри та виникає необхідність контролю самостійної роботи студентів. Самостійна робота є необхідною складовою у формуванні професійного рівня лікаря [3]. Студенти вищих навчальних закладів повинні не тільки отримувати знання з дисциплін програми, а й оволодіти вмінням та навичками використовувати ці знання на практиці, а також вміти самостійно здобувати наукову інформацію [4].

На сучасному етапі вищої професійної освіти не викликає сумніву те, що швидше і якісніше студенти засвоюють навчальний матеріал за умови, якщо він може викликати позитивні емоції. Адже емоційна складова, закладена в завданні, сприятиме підвищенню працездатності студентів, позитивно позначиться на розумових процесах, навчальній мотивації та самоуправлінні, а також створить сприятливий психологічний клімат для реалізації навчання [5]. В сучасному навчально-виховному процесі використовуються різноманітні форми та методи навчання. Якісному навчанню допомагає створення графологічної структури теми, схеми, графіки, діаграми, анкети, питання інтерв'ю, кросворди з відповідями до них тощо [6].

Для підвищення якості освіти, інтересу до предмета, що вивчається, а також задля розвитку у студентів нестандартного, творчого мислення на кафедрі психіатрії, загальної та медичної психології ДЗ “ДМА” широко застосовуються такі завдання, як кросворди, кейси, в тому числі і відеокейси, рольові ігри.

Співробітниками кафедри в рамках навчального плану було створено кросворд за темою практичного

заняття “Психічні та поведінкові розлади внаслідок вживання речовин, які не внесені в державний перелік наркотиків”. А на практичному занятті з теми “Невротичні розлади” оцінювання знань студентів проводилося за допомогою клінічних рольових ігор.

Для визначення ефективності запропонованих форм оцінки знань студентів було розроблено уніфікований опитувальник, що містить 4 питання:

1. Наскільки сподобалась оцінка знань за допомогою кросвордів/рольових ігор?

2. Наскільки дані методики дозволяють оцінити саме Ваші знання?

3. Наскільки оцінювання за допомогою кросвордів/рольових ігор дозволяє краще запам'ятати навчальну інформацію?

4. Чи хотіли б Ви, щоб оцінювання за допомогою кросвордів/рольових ігор проводилось і за іншими темами практичних занять?

Перші три питання опитувальника оцінювалися студентами за десятибальною шкалою від “1” до “10”. На четвертий пункт опитувальника студенти мали відповісти “так” чи “ні” [7].

Власним досвідом підтверджено, що використання кросвордів і рольових ігор у викладанні дисципліни виявилось потужним стимулом для набуття нових знань, що допомагають студентам краще опановувати відповідні компетентності, оскільки під час використання даних методик відсутній психологічний тиск відповідальності, властивий традиційним формам навчальної діяльності.

Важливим кроком у напрацюванні та удосконаленні студентами практичних навичок при роботі з хворим у психіатричному стаціонарі стала демонстрація навчальних фільмів “Збір та оцінка психічного статусу” і “Виявлення та оцінка тяжкості депресивного розладу”, створених співробітниками нашої кафедри і затверджених у ЦМК МОЗ України [8].

З метою підвищення рівня отриманих знань студентами, для уніфікації оцінки викладачами кафедри знань студентів на практичних та семінарських заняттях і виключення суб'єктивності при оцінці цих знань, а також для оптимізації і стандартизації роботи викладачів, на нашій кафедрі введена багаторівнева система навчання і оцінювання, яка заснована на так званих “рівнях навчання” за В. П. Беспальком. При цьому основна мета навчання майбутніх лікарів досягається тільки на 3 рівні навчання – це здатність застосувати знання на практиці, тобто формування навичок і компетенцій. Вважається, що найбільш адекватно досягнення цього

рівня проводиться за допомогою начальних клінічних завдань, кейс-методами, діловими іграми [9].

Сучасні потреби освітнього ринку вимагають володіння викладачами вищих навчальних закладів іноземними мовами, зокрема англійською. Для студентів англомовної форми навчання медичного та стоматологічного факультетів широко використовуються навчальні відеофільми, методичні рекомендації, розроблені для кожної теми з аудиторної та позааудиторної роботи.

Для студентів, які прагнуть поглибити свої знання, виконувати науково-дослідну роботу під керівництвом співробітників кафедри, функціонує студентське наукове товариство, учасники якого активно беруть участь у предметних олімпіадах та наукових конференціях. Даний вид діяльності ставить студентів у більш активну позицію, спонукає до більш відповідального ставлення до навчального процесу.

Список літератури

1. Волошин П. В. Стратегія охорони психічного здоров'я населення України: сучасні можливості та перешкоди / П. В. Волошин, Н. О. Марута // Український вісник психоневрології. – 2015. – Т. 23, № 1. – С. 5–11.
2. Стан психічного здоров'я населення та тенденції розвитку психіатричної допомоги на пострадянському просторі / П. В. Морозов, М. Г. Незнанов, О. В. Ліманкін [та ін.] // Український вісник психоневрології. – 2014. – Т. 22, № 1. – С. 11–17.
3. Мерецький В. М. Роль самостійної роботи студентів в організації навчального процесу / В. М. Мерецький // Медична освіта. – 2015. – № 3. – С. 113–115.
4. Ходжаян А. Б. Особенности организации эффективной самообразовательной деятельности студентов в медицинском вузе / А. Б. Ходжаян, Н. В. Агранович // Фундаментальные исследования. – 2011. – № 11. – С. 149–153.
5. Денисенко С. М. Принцип емоційності як важлива складова проектування мультимедійних електронних

Не викликає сумніву, що знання основ загальної психології та педагогіки закладає міцний фундамент, на якому ґрунтується знання та розуміння медичної психології і психіатрії. Хоча вже кілька років поспіль дисципліна “Основи психології. Основи педагогіки” є елективним курсом, проте на нашому сайті представлений лекційний матеріал у вигляді мультимедійних презентацій для самостійного вивчення студентів.

Висновок. Постійне і невпинне вдосконалення процесу викладання на кафедрі психіатрії, загальної і медичної психології ДЗ “ДМА МОЗ України” дозволяє поглиблювати знання майбутніх спеціалістів з дисципліни “Психіатрія. Наркологія”. Водночас співробітники кафедри приділяють значну увагу організації самостійної роботи студентів як основному засобу оволодіння навчальним матеріалом, особливо в умовах змін у навчальних планах.

освітніх ресурсів / С. М. Денисенко // Вісник Житомирського державного університету. – 2015. – № 78. – С. 102–106.

6. Деніна Р. В. Види організації самостійної роботи студентів з внутрішньої медицини / Р. В. Деніна // Медична освіта. – 2015. – № 4. – С. 15–18.

7. Досвід використання кросвордів при викладанні дисципліни “Психіатрія. Наркологія” / І. Д. Спіріна, А. В. Шорніков, Р. М. Тимофєєв, Є. С. Феденко // Медична освіта. – 2018. – № 1. – С. 115–118.

8. Спіріна І. Д. Використання навчальних відеофільмів у якості відеокейсів при підготовці іноземних студентів із дисципліни “Психіатрія. Наркологія” / І. Д. Спіріна, Р. М. Тимофєєв, А. В. Шорніков // Медична освіта. – 2017. – № 1. – С. 121–124.

9. Використання “рівнів навчання” для оцінки знань студентів на циклі “Психіатрія. Наркологія” / І. Д. Спіріна, С. В. Рокутов, Р. М. Тимофєєв, А. В. Шорніков // Медична освіта. – 2016. – № 3. – С. 90–92.

References

1. Voloshyn, P.V., & Maruta, N.O. (2015). Stratehiia okhrony psykhiichnoho zdorovia naselennia Ukrainy: suchasni mozhlyvosti ta pereshkody [The strategy of mental health care of the population of Ukraine: contemporary opportunities and obstacles]. *Ukrainskyi visnyk psykhonevrolohii – Ukrainian Journal of Psychoneurology*, 23 (1), 5-11 [in Ukrainian].
2. Morozov, P.V., Neznanov, N.G., Limankin, O.V., Voloshyn, P.V., Maruta, N.A., Altynbekov, S.A., ... & Khodzhaeva, N.I. (2014). Stan psykhiichnoho zdorovia naselen-

nia ta tendentsii rozvytku psykhiatrychnoi dopomohy na postradianskomu prostori [Mental health conditions of the population and tendencies of development of mental health care in post-soviet countries]. *Ukrainskyi visnyk psykhonevrolohii – Ukrainian Journal of Psychoneurology*, 22 (1), 11-17 [in Ukrainian].

3. Meretskyi, V.M. (2015). Rol samostiinoi roboty studentiv v orhanizatsii navchalnoho protsesu [Role of independent work of students in the educational process organization]. *Medychna osvita – Medical Education*, 21 (3), 113-115

Retrieved from: <http://dx.doi.org/10.11603/me.v0i3.4989> [in Ukrainian].

4. Hodzhayan, A.B., & Agranovich, N.V. (2011). Osobnosti organizatsii effektivnoy samoobrazovatelnoy deyatel'nosti studentov v meditsinskom vuze [Features of the organization of effective self-educational activity of students in a medical school]. *Fundamentalnyye issledovaniya – Fundamental Research*, (11), 149-153 [in Russian].

5. Denysenko, S.N. (2015). Pryntsyp emotsiinosti yak vazhlyva skladova proektuvannya multymediinykh elektronnykh osvitynykh resursiv [The principle of emotion as an important part of designing multimedia electronic educational resources]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu im. I. Franka – Ivan Franko Zhytomyr State University Journal*, (78), 102-106 [in Ukrainian].

6. Denina, R.V. (2015). Vydy orhanizatsii samostiinoi roboty studentiv z vnutrishoi medytsyny [Types of independent work of students of internal medicine]. *Medychna osvita – Medical Education*, 21 (4), 15-18 [in Ukrainian].

7. Spirina, I.D., Shornikov, A.V., Tymofieiev, R.M., & Fedenko, E.S. (2018). Dosvid vykorystannia krosvordiv pry

vykladanni dystsypliny “Psykhiaetriia. Narkolohiia” [Experience of using crossword puzzles in teaching the discipline of Psychiatry. Narcology]. *Medychna osvita – Medical Education*, 24 (1), 115-118 [in Ukrainian].

8. Spirina, I.D., Tymofieiev, R.M., & Shornikov, A.V. (2017). Vykorystannia navchalnykh videofilmiv u yakosti videokeisiv pry pidhotovtsi inozemnykh studentiv iz dystsypliny “Psykhiaetriia. Narkolohiia” [Using of training video films as videokeys for foreign students training on the cycle of Psychiatry. Narcology]. *Medychna osvita – Medical Education*, 23 (1), 121-124. DOI: 10.11603/me.2414-5998.2017.1.7294 [in Ukrainian].

9. Spirina, I.D., Rokutov, S.V., Tymofieiev, R.M., & Shornikov, A.V. (2016). Vykorystannia “rivniv navchannia” dlia otsinky znan studentiv na tsykli “Psykhiaetriia. Narkolohiia” [Using “level of training” for the student knowledge evaluation on the cycle of Psychiatry. Narcology]. *Medychna osvita – Medical Education*, 22 (3), 90-92. DOI: 10.11603/me.2414-5998.2016.3.6920 [in Ukrainian].

Отримано 21.05.18

Електронна адреса для листування: shornikov@ukr.net